

KICHIK YOSHDAGI MAKTAB O'QUVCHILARIGA TA'SVIRIY SAN'AT FANINI O'RGATISHDA USLUBIY TEXNIKA SIFATIDA FOYDALANISH

Mirzayev S.O.

ADPI Ta'sviriy san'at va musiqa kafedrasida katta o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: bo'lajak o'qituvchi, metodika, o'quv-tarbiya ishlari, bilim, ma'lumot, malaka.

Ключевые слова: будущий учитель, методика, воспитательная работа, знания, информация, квалификация.

Key words: future teacher, methodology, educational work, knowledge, information, qualification.

РЕЗЮМЕ:

Ushbu maqolada bo'lajak pedagoglarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning innovatsion mexanizmlari hamda ularning kasbiy kompetentligini rivojlantirishga asoslangan yondashuvlar amaliyotga tatbiqi haqidagi fikrlar keltirilgan.

РЕЗЮМЕ:

В статье представлены идеи об инновационных механизмах подготовки будущих педагогов к профессиональной деятельности и практическом применении подходов к развитию их профессиональной компетентности.

SUMMARY:

The article presents ideas about innovative mechanisms for preparing future teachers for professional activities and the practical application of approaches to developing their professional competence.

Zamonaviy ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'qituvchilari jiddiy uslubiy muammoga duch kelmoqdalar: tez o'sib borayotgan bilim miqdori sharoitida maktab o'quvchilarining ta'limini qanday tashkil qilish kerak? Keng o'quv materialining o'quvchilar tomonidan qayta ishlanishi va o'zlashtirilishini qanday ta'minlash mumkin?

Ushbu muammoni hal qilishning samarali usullaridan biri an'anaviy ravishda o'quv ma'lumotlarini vizualizatsiya qilishdir, bu didaktikada o'rganishni vizualizatsiya qilish printsipi deb ataladi [1]. Ta'lim ma'lumotlarini assilyatsiya qilishning vizual shakllaridan foydalanish o'rganish xarakterini

o'zgartirishga imkon beradi: idrok etish, tushunish va umumlashtirishni tezlashtirish, tushunchalarni tahlil qilish qobiliyati, ma'lumotni tuzish [2-4].

Olim va o'qituvchilar Ya.A. Komenskiy, I.G. Pestalozzi, A. Disterveg, V.A. Suxomlinskiy, K.D. Ushinskiy, A.S. Makarenko o'z asarlarida bolalarni o'qitishda aniqlik muhimligini ta'kidladi. Bu tamoyil 17-asrda keng tarqaldi. Uni birinchi marta nazariy jihatdan Ya.A. Komenskiy buni "didaktikaning oltin qoidasi" deb atagan. Ushbu tamoyilga ko'ra, o'rganish shaxsiy kuzatish va hissiy ravshanlikka asoslangan bo'lishi kerak, bu bolaning tafakkurini va uning dunyo haqidagi g'oyalarini uning turli xil aloqalarida shakllanishini ta'minlashi kerak. Zamonaviy didaktikada ko'rinish printsipi nafaqat aniq ob'ektlar, ularning tasvirlari, balki ularning modellaridan ham foydalanishni o'z ichiga oladi.

Ushbu tamoyilga ko'ra, o'rganish shaxsiy kuzatish va hissiy ravshanlikka asoslangan bo'lishi kerak, bu bolaning tafakkurini va uning dunyo haqidagi g'oyalarini uning turli xil aloqalarida shakllanishini ta'minlashi kerak. Zamonaviy didakda K.D. Ushinskiy o'z asarlarida ko'rish aniq tasvirlarda fikrlaydigan, bola tomonidan bevosita idrok etiladigan yoki kuzatish orqali mustaqil ravishda yaratilgan bolalarning psixologik xususiyatlariga mos kelishini ta'kidladi. O'qituvchi bolalarni konkretndan mavhumga, tasvirlashdan fikrlashga, tabiiy va yagona to'g'ri deb hisobladi.

Ko'plab mahalliy va xorijiy tadqiqotlarda ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli qo'llaniladigan aql xaritalari, skriping, xronologiya, infografika, kross, so'z bulutlari, klasterlar, interaktiv plakatlar va boshqalar kabi axborotni vizualizatsiya qilishning turli usullari tasvirlangan [5-7]. A.A. Verbitskiy vizualizatsiya jarayonini "aqliy tarkibning vizual tasvirga tushishi; idrok etilgandan so'ng, tasvir joylashishi va adekvat aqliy va amaliy harakatlar uchun tayanch bo'lib xizmat qilishi mumkin" [8, p. 113].

Doimiy ortib borayotgan axborot oqimi katta hajmdagi axborotni tartibga soluvchi va tizimlashtira oladigan vizual tasvirlarga aylantirilishi mumkin.

Vizual savodxonlik zamonaviy axborot jamiyatida har bir inson uchun zaruriy mahoratga, muvaffaqiyatli muloqotning atributiga aylanib bormoqda [3].

Olingan ma'lumot va o'z fikrlarini vizualizatsiya qilish jarayoni vizual-majoziy fikrlashni rivojlantirish uchun sezgir davr bo'lgan boshlang'ich maktab yoshidan boshlab o'rgatish kerak [5].

Mahalliy va xorijiy psixologiya va pedagogikada fikrlashning har xil turlarini, xususan, vizual-majoziy fikrlashni o'rganish L.S. Vygotskiy, R.S. Nemov, L.S. Rubinshteyn, A.V. Zaporjets, A.N. Leontyev, N.A. Menchinskaya, S.L. Rubinshteyn, D.B. Elkonin, L.V. Zankov, J. Piaget, L.A. Venger, R. Arnheim,

R. Hold, D. Braun, D. Hebb va boshqalar. Ularning asarlari boshlang'ich maktab o'quvchilarining rivojlanishida vizual-majoziy tafakkurning muhim rolini ko'rsatadi, bu o'rta maktab yoshida rivojlanishda davom etadi. Tadqiqotchilarning ta'kidlashicha, vizual-majoziy tafakkurni qo'llashni talab qiladigan muammolarni muvaffaqiyatli hal qilish vizual tasvirlar (namoyishlar) va aqliy operatsiyalarning shakllanish darajasiga bog'liq. Vizual-majoziy fikrlash vizual materialga asoslangan tasvirlarni yaratish, ularni o'zgartirish va turli xil faoliyat turlariga oid muammolarni bajarish va hal qilishda zarur bo'lgan yangi tasvirlarni yaratishga imkon beradi. 6-7 yoshli bolalarning tafakkuri vizual-samarali fikrlashdan vizual-majoziy fikrlashga o'tish bilan tavsiflanadi. Vizual-samarali fikrlash ob'ektiv-amaliy protseduralar bilan tavsiflangan bo'lsa, ya'ni. real ob'ektlar bilan harakatlar, keyin vizual-majoziy fikrlash tasvirlar bilan ishlash bilan tavsiflanadi, ya'ni. bu "g'oyalarda fikrlash" (J. Piaget). Ushbu turdagi fikrlash bilan bola xotirada ob'ekt yoki hodisaning tasvirini uning barcha xilma-xil xususiyatlarida saqlaydi va aqliy operatsiyalarni amalga oshiradi, ya'ni har qanday xususiyat yoki xususiyatlarni tahlil qiladi, taqqoslaydi va umumlashtiradi. Tafakkurning bu turi tasavvur bilan uzviy bog'liqdir.

Kichik yoshdagi maktab o'quvchilarining vizual-majoziy fikrlash xususiyatlarini tavsiflab, O.O. Gonina ta'kidlaganidek, bolalar "umumiy qoidalarni faqat aniq misollar yordamida aniqlangandan keyingina tushuna boshlaydilar. Bundan tashqari, bolalarning tafakkuri ularning o'tmishdagi tajribasi bilan chambarchas bog'liq, shuning uchun ular ob'ektlar va hodisalarda ko'pincha faqat ulardan foydalanish va ular bilan harakat qilishlarini ko'rsatadigan jihatlarni ajratib ko'rsatishadi." [8].

Vizual-majoziy tafakkurni rivojlantirish muammosi psixologik-pedagogik adabiyotlarda katta e'tiborga ega bo'lib, u hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda va rivojlanish psixologiyasi, kognitiv psixologiya va pedagogik psixologiya bilimlariga asoslangan yangi ijodiy echimlarni talab qiladi.

Ushbu maqola boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarning o'quv faoliyatida rasmning rolini o'rganishga bag'ishlangan. J. Piaget rasm chizishni bola rivojlanish jarayonida asta-sekin egallaydigan ijtimoiy tajribani o'zlashtirishning bir turi deb hisobladi. Bolalar chizmalarining ramziy tabiati, uning bolaning nutqi va fikrlash rivojlanishi bilan uzviy bog'liqligi mashhur olimlarning (L.S.Vygotskiy, L.S.Rubinshteyn, N.A.Ribnikov, V.P.Zinchenko, R.S.Nemov) fundamental asarlarida bir necha bor tadqiqot mavzusiga aylangan. , J. Piaget, S. Huemo, M. Dubien va boshqalar).

Olimlar tomonidan rasm chizish bolaning rivojlanishining ma'lum bir bosqichida biladigan hamma narsani aks ettiruvchi nutqning alohida turi sifatida

qaraladi. L.S. Vygotskiy ta'kidlaganidek, "bolaning psixologik funktsiyani chizishi - bu o'ziga xos grafik nutq, biror narsa haqida grafik hikoya" [4, p. 218].

Uning fikriga ko'ra, rasm chizishda bolalar tabiatshunoslar emas, balki simvolistlardir. Ular biror narsani to'liq va aniq tasvirlashga intilmaydilar, ular uchun tasvirlangan narsaning eng muhim ko'rinadigan belgilarini ramziy ko'rsatish muhimroqdir.

Bundan tashqari, olim bolaning chizilgan rentgen tabiatini qayd etadi. "Bola kiyimdagi odamni tasvirlaydi, lekin ayni paytda uning oyoqlarini, oshqozonini, cho'ntagida yotgan hamyonni va hatto pul hamyonini tortadi, ya'ni. Bu tasvirda ko'rinmasa ham, u biladigan narsadir" [4, p. 218]. Bolalarning vizual ijodi, A.S. Makarenko "haqiqiy dunyoni faol aks ettiradi va unga o'z munosabatini ko'rsatadi". V.A. Suxomlinskiy "bolalar go'zallik, o'yinlar, ertaklar, musiqa, rasm chizish, fantaziya, ijodkorlik dunyosida yashashlari kerak" deb hisoblardi. Yuqoridagi qoidalar boshlang'ich sinf o'quvchilariga rus boshlang'ich maktablarida o'qiladigan fanlarni o'rgatishda chizmachilikdan metodik uslub sifatida foydalanishga bag'ishlangan ushbu tadqiqot uchun asos bo'lib xizmat qildi.

Ushbu masala bo'yicha mualliflar qo'lida mavjud bo'lgan ilmiy-metodik adabiyotlarni tahlil qilish bizga hozirgi vaqtda boshlang'ich maktab fanlarini o'qitishda chizmachilikni metodik uslub sifatida keng qo'llash bo'yicha maxsus ilmiy tadqiqotlar olib borilmayapti degan xulosaga kelishimizga imkon berdi.

Tadqiqot ob'ekti - boshlang'ich maktab o'quvchilariga tabiiy-gumanitar fanlarni o'qitishda chizmachilikdan metodik uslub sifatida foydalanish. Tadqiqot mavzusi kichik maktab o'quvchilariga ushbu fanlarni o'rgatish jarayonida rasm chizish samaradorligini o'rganishdir.

Tadqiqotning gipotezasi shundan iboratki, chizmachilik boshlang'ich maktab o'quvchilariga gumanitar va tabiiy fanlarni o'qitishda samarali metodik uslubdir, chunki u bolalarning fikrlashi, xotirasi, e'tibori, ijodkorligi, tasavvurining faol rivojlanishiga yordam beradi, shuningdek, tafakkurni yaxshilaydi. Bolalar tomonidan yangi ma'lumotlarni o'rganish. Chizmadan o'qitish usuli sifatida foydalanish o'quv jarayonini yanada dinamik va interaktiv qilish imkonini beradi, bu esa o'rganish motivatsiyasini oshirishga va o'quvchilarning faoliyatini yaxshilashga yordam beradi.

Ishning maqsadi - boshlang'ich sinf fanlarini o'qitishda metodik texnika sifatida chizmachilikning didaktik imkoniyatlarini o'rganish va uni o'quv jarayonida qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Materiallar va tadqiqot usullari Ushbu tadqiqotda quyidagi usullardan foydalanildi: ushbu muammoga bag'ishlangan ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish; pedagogik kuzatish; tajribaviy o'rganish. Tajriba Leningrad viloyati Vsevolojk tumanidagi Bugrovskiy o'rta maktabining 2-sinf o'quvchilari bilan bir o'quv choragida o'tkazildi.

Tadqiqot natijalari va muhokama- Badiiy tasvirlar shaklida atrofda dunyoni bilish va o'zlashtirish, ayniqsa, ob'ektga asoslangan fikrlash etakchi bo'lgan erta yoshda, bola shaxsini rivojlantirishning universal va samarali vositalaridan biridir. Maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshi bolalarning dunyoni turli shakllarda faol o'rganishga bo'lgan ehtiyoji bilan tavsiflanadi. Aynan shu rivojlanish davrida ular turli xil badiiy faoliyat turlariga ayniqsa moyil bo'ladilar [6].

Hozirgi vaqtda maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarni tarbiyalash sohasidagi ustuvor yo'nalishlardan biri - bu atrofda dunyoni har tomonlama tushunishga, shuningdek, har xil shakllarda o'zini to'liq namoyon etishga qodir bo'lgan bolaning shaxsiyatini erkin ijodiy rivojlantirish uchun shart-sharoitlarni yaratishdir.

Ma'lumki, boshlang'ich sinf o'quvchisining ta'lim jarayoni bir qator qiyinchiliklar bilan bog'liq bo'lib, ular nafaqat maktab hayotiga psixologik moslashish, balki intellektual stress bilan ham bog'liq. Yosh talaba nafaqat turli fanlar bo'yicha katta hajmdagi o'quv materialini o'zlashtirishi kerak, balki uni eslab qolish, yozma ravishda yozib olish, tizimlashtirish va takrorlash qobiliyatiga ega bo'ladi. Kichik maktab o'quvchilarining psixofiziologik xususiyatlaridan kelib chiqadigan yozish qobiliyatlari, bezovtalik, tez charchash, diqqatning past konsentratsiyasi tufayli o'qituvchi doimo ushbu qiyinchiliklarni engib o'tishga imkon beradigan usul va usullarning optimal kombinatsiyasini izlashga majbur bo'ladi.

Ushbu samarali usullardan biri bu rasm chizishdir. Aynan shu narsa boshlang'ich sinf o'qituvchisiga ta'lim jarayonining bir qismi sifatida bolalarni o'qitish, ko'ngil ochish va dam olish imkoniyatini beradi.

Ta'lim maktabining o'quv fani sifatida chizmachilik boshqa fanlardan boshlang'ich sinf o'qituvchilari qo'llaydigan ta'lim texnikasi sifatidagi chizmachilikdan nimasi bilan farq qiladi?

Maktab intizomi sifatida rasm chizishda o'quvchilar badiiy kompozitsiya asoslarini, istiqbol qoidalarini, ranglar uyg'unligi asoslarini o'rganadilar, shuningdek, turli xil chizish texnikasini o'rganadilar [7].

Badiiy o'qish, rus tili, matematika, informatika, atrofda dunyo va boshqalar darslarida qo'llaniladigan o'quv uslubi sifatida rasm chizish o'quv materialini

tasvirlash usuli bo'lib, o'quvchilarga ma'lumotni yaxshiroq tushunish va eslab qolishga yordam beradi. Biroq, undan foydalanish uchun o'quvchilarning ma'lum darajadagi rasm chizish ko'nikmalariga ega bo'lishlari shart emas. Umuman olganda, rasm chizish maktab o'quv predmeti sifatida o'quvchilarning badiiy mahoratini rivojlantirishga qaratilgan bo'lsa, chizmachilik o'quv materiali sifatida tasvirlash usuli sifatida qo'llaniladi.

Maktab o'quvchilari o'zlari o'rganadigan fanlar bo'yicha darslarda yaratgan rasmlari asosida ular bilan qanday ish shakllarini olib borish mumkin?

Adabiyot darslarida mavzuli rasm chizish bolalarga hikoyalar yoki etaklarning syujetlari va qahramonlarini yaxshiroq tushunish va eslab qolishga yordam beradi. Rus tili darslarida mavzuli rasm chizish so'z va iboralarni tasvirlash, shuningdek, so'z boyligini rivojlantirish uchun xizmat qilishi mumkin.

Boshlang'ich maktabda rasm chizishni o'qitish usuli sifatida qo'llashning afzalliklari va kamchiliklari qanday?

Afzalliklarga quyidagilar kiradi:

1. Erta bolalikdan boshlab, bola hayotida rasm chizish nafaqat uning bo'sh vaqtini tashkil etishning eng keng tarqalgan shakli, balki nutq faolligini rivojlantirishni rag'batlantiradigan va qo'lning nozik motorli ko'nikmalarini rivojlantirish uchun zarur bo'lgan faoliyatdir. bolaning qo'lini yozishga tayyorlash uchun asos.

2. Rasm chizishni o'quv jarayoniga kiritish o'quvchilarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasiga va umuman o'quv jarayoniga faol ta'sir ko'rsatishi mumkin. Axborotni vizual tarzda taqdim etish materialni yanada jozibador va foydalanishga imkon beradi, bu esa o'quvchilarning qiziqishi va faol ishtirokini oshiradi.

3. O'quvchilarning o'quv materialini tushunishlarini takomillashtirish va murakkab tushunchalarni saqlab qolishda rasm chizish muhim o'rin tutadi. Ma'lumotni vizual tarzda taqdim etish orqali talabalar ma'lumotni yanada qiziqarli va esda qolarli tarzda yaxshiroq tushunishlari va eslab qolishlari mumkin. Bundan tashqari, rasm chizish talabalarga ma'lumotni vizual formatda sintez qilish va tahlil qilishni talab qilish orqali ma'lumotni faol ravishda qayta ishlashga yordam beradi, bu esa ko'proq tushunish va saqlashga olib kelishi mumkin. Bu, ayniqsa, an'anaviy ta'lim usullari etarli bo'lmagan talabalar uchun foydali bo'lishi mumkin, chunki chizish ularga yanada qulayroq va interaktiv o'rganish usulini taqdim etishi mumkin.

4. Rasm chizishni o'qitish usuli sifatida foydalanish o'quvchilarning bilim olish natijalariga, ijodkorlik va tanqidiy fikrlash qobiliyatlariga ijobiy

ta'sir ko'rsatadi. Bu talabalarga ma'lumotni boshqacha tarzda tasavvur qilish va o'zaro aloqada bo'lish imkonini beradi, bu esa uni tushunish va eslab qolishni osonlashtiradi. Rasm chizish ham o'quvchilarni o'zgacha fikrlashga, tasavvurlarini rivojlantirishga va muammoni yechish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Talabalar vizual formatda ma'lumotlarni tahlil qilish, sintez qilish va baholashni o'rganadilar.

5. Chizma, shuningdek, fanlararo va o'zaro o'quv aloqalarini rivojlantirishi mumkin, chunki o'quvchilar bir fan bo'yicha tushunchalar va ma'lumotlarning boshqa fanlarga qanday bog'liqligini yoki qo'llanilishini ko'ra oladi. Bundan tashqari, chizmachilik mavzu bo'yicha o'ziga xos nuqtai nazarni ta'minlab, o'quvchilarga materialga boshqa tomondan yondashish va ma'lumotni chuqurroq tushunish imkonini beradi.

Biroq, o'qitish usuli sifatida rasm chizishning ba'zi kamchiliklari mavjud:

1. Badiiy qobiliyatga ega bo'lmagan talabalar uchun rasm chizish qiyin bo'lishi mumkin: ular uchun rasm chizish stress va noaniqlik manbai bo'lishi mumkin.

2. Chizma chalg'itishi mumkin: o'quvchilar materialning o'ziga etarlicha e'tibor bermasdan, rasm chizishga juda ko'p e'tibor berishlari mumkin.

3. Chizish ko'p vaqt talab qilishi mumkin: Bolalar chizmani bajarish uchun ko'p vaqt talab qilishi mumkin, bu esa ko'p materiallarni o'rganishni qiyinlashtiradi.

4. Badiiy materiallar kabi qo'shimcha resurslarni talab qilish.

5. O'qituvchilarni san'atni turli darslarga samarali qo'shish yo'llarini o'rgatish zarurati.

6. Dars vaqtining kamligi rasm chizishni o'qitish metodikasi sifatida foydalanishni cheklashi mumkin.

Rasm chizishni o'qitish uslubiga kiritish to'g'risida oqilona qaror qabul qilish uchun ushbu afzallik va kamchiliklarni hisobga olish muhimdir.

Boshlang'ich sinflarda gumanitar va tabiiy fanlar darslarida chizmachilikni metodik usul sifatida faol joriy etish, o'quv jarayonini pedagogik kuzatish, shuningdek, bolalarning ta'lim taraqqiyotini tahlil qilish mualliflarga quyidagi uslubiy tavsiyalarni ishlab chiqishga imkon berdi, bu zarur psixologik va tabiiy fanlarni yaratishga yordam beradi. Darslarda rasm chizishdan muvaffaqiyatli foydalanish uchun pedagogik shartlar:

1. Darsda chizmachilikdan foydalanishda o'qitishning maqsad va vazifalarini, shuningdek, o'rganilayotgan fanlarning o'quv materiallari mazmunini hisobga olish kerak.

2. Bolaning dastlabki bilim darajasini, uning yoshiga qarab psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olish muhimdir.

3. Chizmalar bilan ishlash shakllarini diversifikatsiya qilish kerak. Misol uchun, o'zingiz, eskiz asosida, namuna asosida chizing, shuningdek, chizish uchun turli xil materiallardan (bo'yoqlar, qalamlar, mumli qalamlar, flomasterlar va boshqalar) foydalaning.

4. Bola o'zini ishonchli va xotirjam his qilishi uchun darsda do'stona va qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratish kerak.

5. O'quvchilarda o'z ishiga va boshqa o'quvchilar ishiga tanqidiy baho berish ko'nikmasini shakllantirish, ular chizmalarini takomillashtirib, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, chizmaning aniqligi va topshirilgan vazifaga muvofiqligiga e'tibor berish muhimdir. tarbiyaviy vazifa.

6. Boshlang'ich maktab o'quvchilari bilan mashg'ulotlarda rasm chizishni o'qitish usuli sifatida qo'llashda quyidagi omillarni hisobga olish kerak, rasm chizish tajribasi: o'quvchilar rasm chizish bo'yicha qanchalik ko'p tajribaga ega bo'lsa, undan o'qitish metodikasi sifatida shunchalik samarali foydalaniladi;

O'quvchilarning rasm chizishga bo'lgan qiziqishi: Rasm chizishga qiziqqan o'quvchilar undan o'qitish metodikasi sifatida foydalanishga qiziqadi;

o'qituvchilarni tayyorlash sifati: darsga puxta tayyorgarlik ko'rgan va qiziqarli chizma topshiriqlarini taklif qilgan o'qituvchi ushbu texnikani yanada samaraliroq qila oladi;

Rivojlanishga mos topshiriq: Agar topshiriq rivojlanishga mos bo'lsa, o'quvchilar rasm chizishdan o'quv quroli sifatida foydalanishda samaraliroq bo'ladi.

7. Mashg'ulotlar samaradorligini oshirish uchun rasm chizishni o'qitishning boshqa usullari, masalan, muhokama, qayd qilish, o'yinlar, musobaqalar, taqdimotlar bilan uyg'unlashtirish kerak.

8. Shuni esda tutish kerakki, rasm chizish juda ijodiy va qiziqarli mashg'ulotdir, shuning uchun talabalarga mustaqil ishlash uchun etarli vaqt berish kerak.

9. Sinfda maktab rasmlari hisobot ko'rgazmalarini tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Bunday ko'rgazmalarining maqsadlari: talabalarning ijodiy rivojlanishini rag'batlantirish; talabalarning o'zini o'zi qadrlashini oshirish; jamoada ishlash qobiliyatini rivojlantirish; muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish; boshqa talabalarning ijodiga hurmatni kuchaytirish; Talabalarni san'at bilan bog'liq loyihalarga jalb qilish orqali ularning bilimini yaxshilash.

10. O'quv jarayonida chizmachilikdan foydalanishda quyidagilarga yo'l qo'ymaslik kerak.

cheklovlar: siz bolalarni materiallar va chizish texnikasini tanlashda cheklamasligingiz kerak. Ular tajriba o'tkazsin va turli xil cho'tkalar, qalamlar, markerlar, bo'yoqlar va boshqalardan foydalanishga ruxsat bering. Bu ularning ijodkorligi va rasm chizishga qiziqishini rivojlantirishga yordam beradi. Ma'lumki, monotoniya bolalarni tezda charchatadi;

keskinlik: chizish paytida keskin muhit yaratmang. Bolaga jarayondan zavqlanib, xotirjam va bo'shashmasdan chizishga ruxsat bering. Bu uning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga yordam beradi va rasm chizishni yaxshilaydi.

11. Agar bola rasm chizishda qiynalsa, har bir bolaning o'ziga xos dunyoni idrok etish va o'zini ifoda etish usullari borligini tushunish kerak. Ba'zi bolalar ko'rganlarini qog'ozda to'g'ri etkazishlari mumkin, boshqalari esa eng oddiy shakllarni chizishda qiynaladi. Farzandingizdan darhol badiiy durdona asarlar yarata olishini kutmasligingiz kerak, lekin rasm chizishda muntazam ishtirok etish uning bu qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

Chizish o'zingizni ifoda etish va his-tuyg'ularingizni ifodalash usullaridan biri ekanligini tushunish muhimdir. Shuning uchun, siz bolangizni an'anaviy chizish usullari bilan cheklab qo'ymasligingiz kerak va u boshqalarga o'xshab chizishini ta'minlashga harakat qiling. Siz noan'anaviy chizish usullaridan foydalanishingiz va bolangizga o'zini turli yo'llar bilan ifodalash imkoniyatini berishingiz mumkin.[8].

Masalan, bu devorlarga yoki boshqa katta sirtlarga turli xil badiiy vositalar yordamida geografik xarita yoki hayvon va uning yashash joyini chizish bo'lishi mumkin. Shuningdek, siz bolangizni turli to'garaklar va ustaxonalarga jalb qilishga harakat qilishingiz mumkin, u erda u qo'shimcha yo'l-yo'riq va rasm chizish ko'nikmalariga ega bo'lishi mumkin. Bola uchun qiziqarli va qiziqarli bo'ladigan rasm chizish usulini topish juda muhim, shunda u atrofdagi dunyoni tushunish usuli sifatida chizishni davom ettirishni xohlaydi.

12. Vazifa bolalar uchun tushunarli bo'ladigan tarzda tuzilishi kerak. Masalan, siz shunday deyishingiz mumkin: "O'zingiz o'qigan hikoyangizdan qahramonni chizing. Esda tutingki, uning yuzi kulib turgan, sepkilli, sariq sochlari, ko'k ko'zlari va yashil kurtkasi bo'lishi kerak".

Ushbu tavsiyalar mualliflar tomonidan uchinchi o'quv choragida 2-sinf o'quvchilari bilan eksperimental mashg'ulotlar paytida foydalanilgan, unda rasm chizish rus boshlang'ich maktab o'quv dasturida ko'zda tutilgan turli fanlarni o'rganishda uslubiy texnika sifatida faol ishlatilgan.

Olingan natijalar quyidagi ko'rsatkichlarning ijobiy dinamikasini aniq ko'rsatdi:

1. O'quvchilarni ta'lim motivatsiyasini oshirish. Chizma o'z-o'zini namoyon qilish uchun ijodiy imkoniyat yaratadi va faol o'rganishga yordam beradi. Eksperimental mashg'ulotlar davomida bolalarning qiziqishi va ishtiyoqi ortdi, bu esa o'quv choragi yakuniga ko'ra ularda barqaror o'quv motivatsiyasining shakllanishiga olib keldi.

2. Muloqot va til ko'nikmalari va qobiliyatlarini takomillashtirish. Ushbu ko'nikma va qobiliyatlar talabalar tomonidan o'z ishlarini taqdim etishda yoki sinfdoshlarining ishlarini muhokama qilishda faol rivojlandi. Bunday holda, chizma aqliy xarita bo'lib xizmat qildi va o'quvchilarga mantiqiy bog'lanishlar kuzatilgan izchil bayonotni qurishga imkon berdi.

3. Qo'llarning nozik motorli ko'nikmalarini rivojlantirish. Sinfdan kundalik rasm chizish bolalarda nozik vosita ko'nikmalarini rivojlantirishni tezlashtirdi, bu umuman yozish sifatini yaxshilashga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Har safar bolalarning rasm chizish jarayoni tezroq va ishonchli bo'ldi.

4. O'quv materialini esda saqlashni takomillashtirish. Vizual tasvirlar xotirada uzoq vaqt saqlanib qoladi va bolaga uzoq vaqt davomida katta hajmdagi ta'lim ma'lumotlarini eslab qolish imkonini beradi. Tajriba davomida talabalarning faoliyati sezilarli darajada yaxshilandi. Doimiy bilim monitoringi bilan talabalar avvalgidan ko'ra ko'proq ma'lumotni takrorlay olishdi. Bir muncha vaqt o'tgach, ular qolgan bilimlarni ancha yuqori darajada takrorlashlari mumkin edi.

5. Qat'iyat va konsratsiyaning ortishi. Chizish paytida siz tafsilotlarni diqqat bilan kuzatib borishingiz kerak, shuningdek, bolada qat'iyat va konsratsiyaning rivojlantirishga yordam beradigan bir muncha vaqt harakatga e'tibor berishingiz kerak. Ta'lim chizmalarini bajarayotganda, bolalar mustaqil ish bilan shug'ullanishdi, har safar o'qituvchiga kamroq murojaat qilishdi.

6. Emotsional sohani rivojlantirish. O'z chizmasida bola o'rganilayotgan hodisa bilan tanishganida paydo bo'lgan his-tuyg'ularini, kechinmalarini, fikrlarini ifodalaydi. Bu o'z-o'zini so'zsiz ifodalash, o'zining hissiy holatini badiiy vositalar orqali etkazishdir. Kichik maktab o'quvchilarining nutqi hali bola o'zi nimani o'ylayotgani va his qilayotganini aniq shakllantira olishi uchun etarli darajada rivojlanmagan. Chizish bolaga mavjud vositalardan foydalangan holda o'z holatini yoki biror narsaga munosabatini tasvirlash imkonini beradi. Bolaning chizmasi so'zlarning etishmasligini qoplaydi va L.S. Vygotskiy, "grafik nutq".

7. Tasavvur va ijodiy fikrlashni rivojlantirish. Rasm chizishda bolalar mustaqil ravishda tasvirlarni ixtiro qiladilar va yaratadilar, bu esa ulardan ijodiy fikrlashni talab qiladi. Chizma o'quvchilarga o'qigan yoki eshitganlarini

tasavvur qilish va o'z fikrlarini qog'ozda jonlantirish imkonini beradi. Talabalar o'z g'oyalari va talqinlarini o'ziga xos tarzda ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

8. Psixo-emotsional stressni kamaytirish. Chizish paytida bola o'zini va fikrlarini suvga cho'mdirishi mumkin, bu esa stress va taranglikni bartaraf etishga yordam beradi. Bunda chizmachilik art-terapiya vazifasini bajaradi.

Ko'rib turganimizdek, bolalar rasmlari o'qituvchiga bolaning shaxsiyatining kognitiv, ijodiy, psixologik jihatlarini rivojlantirish qonuniyatlarini o'rnatishga, davom etayotgan o'zgarishlar dinamikasini kuzatishga va o'z vaqtida tuzatishlar kiritishga imkon beradi. Ikkinchi o'quv choragida sinfda vaqti-vaqti bilan rasm chizishdan foydalangan holda bir xil ta'lim dasturini o'rganish ikkinchi sinf o'quvchilarini yuqorida qayd etilgan ko'rsatkichlar bo'yicha uchinchi chorakda erishgan natijalarga nisbatan kamroq muvaffaqiyatli natijalarga olib keldi.

Eksperimental ta'limning muvaffaqiyati o'quvchilar bilimining sifati kabi ko'rsatkichda namoyon bo'ladi. Bilim sifati (QQ) quyidagi formula bo'yicha topiladi: $QQ = ((G5 + G4) / Go) \times 100\%$ (G5 - "5" bahosi bo'lgan o'quvchilar soni, G4 - ball bilan tinglovchilar soni "4", Go - o'quvchilarning umumiy soni) 30 kishidan 26 nafar o'quvchi uchinchi o'quv choragini "yaxshi" va "a'lo" baholarga tamomladi, bu esa bilim sifatining 86,6 foizini tashkil etdi. Shunday qilib, bilim sifati 60 foizni tashkil etgan ikkinchi chorakdagi natijaga nisbatan 26,6 foizga oshganini kuzatishimiz mumkin ("4" va "5" baholari bilan 18 nafar).

Uchinchi o'quv choragi yakuni bo'yicha bilim sifatini oshirish haqida gapirganda, o'quv jarayonining yuqori sur'atlarini, topshiriqlarni bajarishda o'quvchilarning o'quv mustaqilligini oshirishni, shuningdek, o'quv mashg'ulotlari hajmining qisqarishini ta'kidlash kerak. zarur o'qituvchi yordami va muayyan vazifani bajarish uchun zarur bo'lgan vaqt.

Eksperimental mashg'ulotlar davomida olingan natijalar boshlang'ich maktab o'quvchilariga rus boshlang'ich maktab o'quv dasturida nazarda tutilgan turli fanlarni o'rgatishning uslubiy usuli sifatida rasm chizishning yuqori samaradorligini ko'rsatadi.

Xulosa. O'tkazilgan tadqiqotlar asosida quyidagi xulosalar chiqarish mumkin. Rasm chizish boshlang'ich sinf o'quvchilariga tabiiy-gumanitar fanlarni o'qitishda yuqori samarali usul hisoblanadi. Boshlang'ich maktabda ta'lim tizimida muhim o'rin tutadi, chunki bu metodik texnika maktab o'quvchilarida turli ko'nikma va malakalarni shakllantirishga yordam beradi. Rasm chizish tilni, tasavvurni, ijodiy fikrlashni, nozik vosita mahoratini, diqqatni jamlashni, xotirani rivojlantirish, shuningdek, tahlil qilish va sintez

qilish qobiliyatini rivojlantirish vositasi sifatida ishlatilishi mumkin. Rasm chizish o'quv faoliyatiga integratsiyalash orqali o'qituvchilar o'quvchilarning murakkab tushunchalarni tushunishlari va eslab qolishlarini yaxshilashlari, ularning motivatsiyasi va faolligini oshirishlari va yanada dinamik va interaktiv ta'lim tajribasini yaratishlari mumkin. Umuman olganda, tadqiqot boshlang'ich maktab o'quvchilariga turli fanlarni o'qitishda innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish uchun ma'lumot berishi mumkin bo'lgan o'qitish uslublari va usullari va ta'limda ko'rishning o'rni haqidagi mavjud bilimlarni to'ldiradi.

Adabiyotlar:

1. Макарова А.Е., Туана Е.Н., Туана М.-., Болдырева Е.Л., Землинская Т.Е., Жук А.Е. Рисование как методический прием при обучении младших школьников дисциплинам начальной школы // Современные проблемы науки и образования. – 2023. – № 2.
2. Бойметов Б. , Толипов Н. Мактабда тасвирий санъат тўғараги. Тошкент, 1995.
3. Булатов С. Амалий санъат қисқача луғати.-Тошкент: +БМ, 1992.
4. Булатов С. Ўзбек халқ амалий безак санъати.-Тошкент: Мехнат, 1994.
5. Ҳасанов Р. Учинчи синфда тасвирий санъат дарслари. Ўқитувчилар учун қўлланма.-Тошкент: Ўқитувчи, 1988.
6. Ҳасанов Р. Тасвирий санъат . 1-синф ўқувчилари учун дасрлик.- Тошкент: Ёзувчи, 2002.
7. Ҳасанов Р. Тасвирий санъатдан давлат таълим стандартларини амалиётга жорий этиш.-Тошкент, 2000.
8. Ҳасанов Р. Амалий безак санъати машғулоти методикаси. Ўқув қўлланма.- Тошкент, 2003.